

kát, mely mindvégig a könyvtári módszertani központok feladataként volt rögzítve.

A módszertani irányítás ellenzői azzal érvelnek, hogy a más könyvtárak „belügyeibe való beavatkozás” ellentétben van az intézményi önállósággal, s különben is: ma már képzett szakemberek vezetik-működtetik a könyvtárakat, s nekik nincs szükségük „bábáskodásra”.

Ezzel szemben – mondják a módszertani irányítás pártolói – az orosz könyvtárak felében egyáltalán nincs szakképzett könyvtáros, az összes könyvtáros közül csak 15%-nak van felsőfokú szakvégzettsége, s így korántsem múlt el a módszertani gondoskodás korszaka.

Az Oroszországi Állami Könyvtár adatai szerint az általános tudományos könyvtáraknak csak egyharmada számolta fel módszertani osztályát. Ám ez is csak látszólagos, mert – rendszerint szűkített feladatkörrel s nem egyszer fizetett szolgáltatásokat kínálva – ezek az osztályok szervezeti-fejlesztési, prognosztikai-fejlesztési, marketing és más divatos nevű szervezeti egységekké „avanzsáltak”. Ezzel szemben a könyvtári törvény ingyenes szolgáltatásként határozza meg az erre illetékes könyvtárakban a módszertani irányítást. (Pénzért legfeljebb

olyan szolgáltatásokat szabad adni, mint a másolat-szolgáltatás, kiadványi tevékenység stb.)

Felmerült az is, hogy a módszertani irányítást a könyvtárakból kiszakított módszertani-tanácsadó központokra kellene bízni. Az oroszok azonban a 20-as években egyszer már megjárták ezt az utat, s kudarcot szenvedtek rajta. Ezért: maradjon csak a módszertani irányítás továbbra is az e feladat ellátásával megbízott, illetve e feladat ellátására képes könyvtárak (könyvtári központok) feladata.

Más kérdés: e munkának is korszerűbbé kell válnia, adminisztratív vonásait levetkőznie, a tanácsadás-konzultáció irányában fejlődnie. Erre annál is inkább szükség van, mivel az oroszországi könyvtárügyben technikai-technológiai forradalom zajlik.

Referált szerzőnk a módszertani irányítást firtató szerzők nézeteinek, vitáinak részletes ismertetését követően jut erre a következtetésre.

(Futala Tibor)

Marketing, közönségkapcsolatok

Lásd 200

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Általános kérdések

Lásd 181, 191

Használat- és igényvizsgálat

00/213

OTIKE, Japhet: The information needs and seeking habits of lawyers in England. A pilot study = Int. Inf. Libr. Rev. 31. vol. 1999. 1. no. 19-39. p. Bibliogr. lábjegyzetként.

Jogászok információigényei és információkeresési szokásai Angliában. Vizsgálati eredmények

Felmérés; Használoi szokások; Igény; Tájékoztatás -jogtudományi

A tanulmány az angol jogászok információigényeit és információkeresési szokásait vizsgálja, pontosabban: megpróbálja felderíteni, milyen típusú információra van szükségük igényeik kielégítéséhez, milyen okok készítetik őket információkeresésre, honnan szerzik be az információt, és milyen tényezők befolyásolják információigényeiket és keresési szokásaikat. A vizsgálat eredményei azt tükrözik, hogy a jogászok információigényeit nagymértékben befolyásolja munkájuk jellege. A tapasztalat jelentős háttal van az igényekre: általánosan elfogadott, hogy a tapasztalt jogászoknak nincs szükségük az információ támogató szerepére olyan mértékben, mint a frissen diplomázott kollégáiknak. A jogászok információigényei viszont hatnak keresési szokásaikra. A cédulakatalógus mint információvisszakereső eszköz szinte teljesen eltűnt Nagy-Britannia jogi szakkönyvtáraiból.

A tanulmány megerősíti a korábbi, Kanadában, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban végzett vizsgálatok eredményeit. A jogi szakma továbbra is a nyomtatott dokumentumokra támaszkodik. Az elektronikus forrásokhoz csak végső menedékként fordulnak. A gyakorló jogászok a jogi kutatásokban továbbra is fiatalabb kollégáikra támaszkodnak. Sokan közönyösek a jogi kutatásokkal szemben. Annak ellenére, hogy a jog dinamikusan fejlődő ágazat, a jogi pálya konzervatív hivatásnak számít.

(Autoref. alapján)

Lásd még 152, 174

Használók képzése

00/214

SCHULTKA, Holger: Benutzerschulung: ein Serviceangebot an Universitätsbibliotheken = Bibliotheksdienst. 33. Jg. 1999. 12. no. 2063-2073. p.

Könyvtárhasználók képzése mint az egyetemi könyvtárak szolgáltatása

Használók képzése -felsőoktatásban; Tanterv, óraterv

A hallgatók bevezetése az információkeresésbe az egyetemi könyvtárak egyik kötelező szolgáltatása. Többféle forma kombinációjával valósítható meg:

1. Általános bevezetés a könyvtár használatába az elsőéves hallgatók számára tanulmányaik kezdetén. Ennek keretében a résztvevők alapvető információkat kapnak a könyvtár igénybevételének feltételeiről, az igénybe vehető szolgáltatásokról, az információk számítógépes elérésének módjairól. Ennél a formánál az előadóteremben megtartott általános tájékoztatást a könyvtárban történő végigvezetés egészíti ki.
2. A hallgatók egyéni oktatása. (Ennek jó példája a zürichi – egyetemi és városi funkciójú – Központi Könyvtár gyakorlata.) A könyvtár tájékoztatási pontja mellett helyezték el a számítógépeket: az egyik oldalon a teljesen önálló olvasói használatra szántakat, a másik oldalon, a „támogatott szférában” azokat, melyek a használatukban még bizonytalan hallgatók igényeit szolgálják. A hallgatók itt is önállóan kezdhetik meg munkájukat, de ha információkeresési tudásuk egy-egy ponton kevésnek bizonyul, egyszerű kézfeltartással odahívhatják a könyvtárost. E módszer előnye, hogy teljesen gyakorlatias, a hallgatók önállóságára épít, a ténylegesen szükséges, hiányzó információkeresési ismeretek átadására terjed csak ki, de ugyanakkor a könyvtárosnak lehetőséget ad az egyes hallgatókkal való elmélyültebb egyéni foglalkozásra is.

3. Nyomtatott önképzési anyagok készítése. Ezek a legfontosabb információkat tartalmazzák, szabadon hozzáférhetőek a könyvtár kiemelkedő használati pontjain (point of use) és természetesen a „támogatott szférában” is rendelkezésre állnak.
4. Foglalkozás-sorozatok. Az általános könyvtárhasználati bevezetésen túl a könyvtár egy-egy részterület elmélyültebb megismerése céljából speciális foglalkozás-sorozatokat is szervezhet. Ezeket célszerű vagy a szemeszterek elején vagy a vizsgaidőszakot megelőzően tartani. A szerző javasolt tematikája a hallgatók számára öt választékot kínál fel: 1. Az OPAC. 2. Könyvtárközi kölcsönzés, expressz hozzájutás. 3. CD-ROM adatbázisok. (A könyvtár CD-ROM állománya, keresési technikák, a talált információk kinyomtatása, megőrzése, újrafeldolgozása.) 4. Egy meghatározott tudományterület legfontosabb adatbázisai. 5. Az Internet. – Ehhez hasonló programot dolgozott ki az amsterdami Egyetemi Könyvtár „Elektronikus információ a tanulásban és a kutatásban” címmel. Elemei: 1. Az információk megtalálása a katalógusban. 2. Irodalomkutatás a CD-ROM-on és az online adatbázisokban. 3. Keresés az Interneten. Kommunikáció, viták, újdonságok, e-mail. 4. internetes adatok tárolása és feldolgozása. Az amsterdami sorozatot nem fakultatívan választható részeként, hanem összefüggő egészként tervezik. – A dortmundi egyetemi könyvtárban heti 2-2 órás Internet-keresési tanfolyamot szerveznek 8-8 fős csoportoknak. A résztvevők felkészülését egy 13 oldalas, e célra írt tájékoztató füzet teszi intenzívebbé.
5. Önálló tanulást vezérlő anyagok („tutorok”) elektronikus formában. Ezek előnye, hogy a tanuló maga határozza meg tanulási tempóját. Az Interneten keresztül is elérhető.
6. A könyvtárhasználati és információkeresési ismeretek átadására jó alkalmat és megfelelő keretet ad az egyetemen oktatott „Bevezetés a tu-

dományos munkába” c. stúdium is (illetve ennek az oktatott szakterülethez kötődő változata, pl. „Bevezetés a neveléstudományba”).

(Katsányi Sándor)

00/215

BROWN, Cecilia M.: Information literacy of physical science graduate students in the Information Age = Coll. Res. Libr. 60. vol. 1999. 5. no. 426-438. p. Bibliogr.

Fizika szakos egyetemi hallgatók információs jártassága az információs korszakban. Egy felmérés eredményei

Egyetemi hallgató; Használói szokások; Használók képzése -felsőoktatásban

A cikk egy felmérés eredményeiről számol be, amelynek természettudomány-szakos posztgraduális hallgatók információkeresési jártasságát vizsgálták. A tanulmány beszámol arról is, hogy a résztvevők miben látják azokat a fizikai vagy lelki tényezőket, amelyek elősegítik vagy akadályozzák információkeresési, -értékelési és -használati lehetőségeiket, továbbá hogy hogyan érzik magukat az információkeresés különféle lépcsőfokain. Kiderült, hogy a természettudományi posztgraduális hallgatók megfelelő információkeresési jártassággal rendelkeznek, annak ellenére, hogy nem részesültek formális könyvtárhasználati képzésben. Csak kevés olyan okot neveztek meg, amelyek akadályozták volna a szükséges információforrások megtalálását, és nem érezték különösebb feszültséget, idegességet információkeresés közben. Ideális információkeresési helynek a saját otthonukat, illetve a kényelmes könyvtári környezetet nevezték meg. Hangsúlyozták a gyors Internet-elérhetőség fontosságát, bár kétségbe vonták az Internet-források teljes megbízhatóságát. A sikeres keresés értékmérőjének a relevanciát, a minőséget és a gyorsaságot tartották. A szerző azt javasolja, hogy a nem-angol anyanyelvű posztgraduális hallgatókkal is fel kellene venni a kapcsolatot. Olyan könyvtári képzésre is

javaslatot tesz, amelyet – nagyobb számú természetudomány-szakos posztgraduális hallgató megnyerése érdekében – kimondottan az ő számukra terveznének.

(Autoref.)

00/216

ROTH, Lorie: Educating the cut-and-paste generation = Libr. J. 124. vol. 1999. 18. no. 42-44. p.

A „kivág-beilleszt” generáció tanításának szükségessége a megfelelő publikálási kultúrára

Egyetemi hallgató; Használói szokások; Használók képzése -felsőoktatásban; Szerzői jog

A shareware, az információ és az önkifejezés szabadsága, az Internethez való könnyű hozzáférés világában gond nélkül használják a „kivág-beilleszt” funkciót anélkül, hogy az eredetire valamilyen módon is hivatkoznának. Olyanok teszik ezt, akiknek álmában sem jutna eszébe más nyakláncát, vagy CD-jét ellopni. Ennek az új világnak a kihívásaira legjobban úgy válaszolunk, ha nem panaszkodunk, tiltunk, ellenőrizzük, vagy az egészet ignoráljuk, hanem ha alkalmazkodunk hozzá.

Az elsajátítandó ismeretek növekedésével az egyetem hallgatóinak az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségeket igyekeznek megtanítani. Arra oktatják őket, hogyan találhatják meg az állandóan változó természetű információkat, hogyan értékelhetik, és hogyan használhatják azokat hatékonyan. Ez az információs jártasság (information literacy) elsajátíttatására irányuló programok célja. Az egyetemi könyvtárak régóta nyújtanak ilyen programokat a hallgatóknak. Az ezen a téren megnyilvánuló kihívás azonban egyre nagyobb, így a könyvtárak önmagukban nem képesek az elvárásoknak megfelelni. A megoldás az, hogy az oktatók és a könyvtárosok összefognak az információs készségeknek a tantervekbe történő integrálására. Lényegi kérdés, hogy maguk az oktatók is otthonosabban mozogjanak az elektronikus könyvtárakban.

Ezzel a kihívással a 23 campuson, 370.000 hallgatót oktató Kaliforniai Állami Egyetemi rendszernek

(California State University, CSU) is szembe kellett néznie. A CSU egyszeri ösztöndíj-pályázatokat írt ki, amely lehetővé tette az együttműködő oktatók és könyvtárosok számára, hogy újratervezzék a meglévő kurzusokat úgy, hogy az információs jártasság fejlesztését a tantervbe integrálják. A San Diego Állami Egyetemen webes számviteli oktatócsoport, a CSU Fresno gyermek- és ifjúsági tanulmányokkal foglalkozó hallgatói számára szimulációs program készült el e témában. A CSU könyvtárai 1996-tól kezdődően számos workshopot kínáltak az oktatóknak.

Több campuson megkísérelték felmérni a hallgatók információs készségeit. A CSU Northridge és a Cal Poly Pomona (az ugyancsak a CSU részét képező műszaki főiskola) elsőéveseinek 14 feleletválasztós kérdésemből álló tesztet kellett kitölteniük. Megkérdezték tőlük, mire van szükségük egy-egy házidolgozat elkészítéséhez. Megnézték, ismerik-e a folyóirat, index stb. kifejezések jelentését. A Cal Poly San Luis Obispo Web alapú oktatócsoport készített, amely a <http://www.lib.calpoly.edu/infocomp.index.html> címen megnézhető.

Egy igen ambiciózus projektet indított a CSU San Marcos. Itt az intézmény megalapítása óta követelmény az információs jártasság. Az egyetem első végzőseinek, 30 főnek a készségeit mérték írásos tesztek és gyakorlati feladatok segítségével.

Fontos lenne, hogy az egyetemek a középiskolákkal is tartsák a kapcsolatot. Nehézséget okoz azonban, hogy az egyetemi könyvtáraknak a hallgatókat és az oktatókat kell ellátniuk, és nincsenek megfelelő felkészültségű szakembereik, akik a tizenéves középiskolásokat jól ismernék. A CSU Long Beach ezt a kérdést úgy oldja meg, hogy elküldi képviselőjét az iskolakörzetek könyvtárosainak értekezleteire. Egyes egyetemek, például a CSU San Marcos, kijelölt könyvtárosokat küldenek az iskolákba.

1995 óta a CSU több mint 280.000 USD-t költött 30 projektre, amelyeket 23 campusából 20-on valósítottak meg.

(Koltay Tibor)

Lásd még 202, 222